

 GRADA®

PSYCHOTERAPEUTICKÉ
—— SYSTEMY ——
A JEJICH UPLATNĚNÍ
V ADIKTOLOGII

Kamil Kalina

PSYCHOTERAPEUTICKÉ
—— SYSTEMY ——
A JEJICH UPLATNĚNÍ
V ADIKTOLOGII

Kamil Kalina

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována ani šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

doc. MUDr. PhDr. Kamil Kalina, CSc.

**PSYCHOTERAPEUTICKÉ SYSTÉMY
A JEJICH UPLATNĚNÍ V ADIKTOLOGII**

TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE:

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
www.grada.cz
jako svou 5150. publikaci

Recenzovali:

prof. PhDr. Michal Miovský, Ph.D.
PaedDr. Martina Richterová Těmínová
PhDr. Martin Hajný, Ph.D.
PhDr. Jiří Libra
PhDr. Josef Radimecký, Ph.D., MSc.

Odpovědná redaktorka PhDr. Dana Pokorná
Sazba a zlom Antonín Plicka
Počet stran 528
1. vydání, 2013

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.

© Grada Publishing, a.s., 2013

ISBN 978-80-247-4361-5

TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-247-7945-4 (ve formátu PDF)
ISBN 978-80-247-7946-1 (ve formátu EPUB)

OBSAH

PŘEDMLUVA	17
ČÁST 1 O PSYCHOTERAPII OBECNĚ	
1. SEZNÁMENÍ S PSYCHOTERAPIÍ A PSYCHOTERAPIEMI	23
1.1 Co je psychoterapie?	23
1.2 Rozprava nad definicemi	24
1.3 Jaké psychoterapie existují?	28
1.4 Uspořádání psychoterapií v této knížce	30
1.5 Formáty psychoterapie	30
1.5.1 <i>Individuální psychoterapie</i>	30
1.5.2 <i>Skupinová psychoterapie</i>	31
1.5.3 <i>Párová a rodinná psychoterapie</i>	32
1.6 Časové parametry psychoterapie	32
1.6.1 <i>Délka „sezení“ a časová frekvence</i>	32
1.6.2 <i>Délka psychotherapeutické kúry či programu</i>	33
2. ÚČINNÉ FAKTORY PSYCHOTERAPIE	35
2.1 Pojetí účinných faktorů psychoterapie	35
2.1.1 <i>Účinné faktory podle Kratochvíla</i>	35
2.1.2 <i>Účinné faktory podle Vymětala</i>	36
2.1.3 <i>Transteoretické účinné faktory podle Prochasky a Norcross</i>	36
2.1.4 <i>Východiska pro výklad uzdravných faktorů</i>	37
2.2 Průzkum uzdravných činitelů psychoterapie	37
2.3 Existenciální faktory	44
2.4 Silná a slabá místa psychoterapií	45
3. OD REALISTICKÉHO OČEKÁVÁNÍ K REÁLNÉMU CHOVÁNÍ	47
4. TERAPEUTICKÝ VZTAH	57
4.1 Vztah je nositelem změny	57
4.2 Přenosy a protipřenosy	57
4.2.1 <i>Přenos</i>	58
4.2.2 <i>Protipřenos</i>	59
4.2.3 <i>Přenos a protipřenos v terapeutické a poradenské praxi</i>	59
4.3 Skutečný vztah	60
4.4 Pracovní společenství	61
5. ZMĚNA V PSYCHOTERAPII	67
5.1 Změna a individuální vývoj	67
5.1.1 <i>Attachment (přimknutí)</i>	68
5.1.2 <i>Containment (obsahování/obhraničování)</i>	69
5.1.3 <i>Komunikace: Já a ti druzí, řád a čas</i>	69
5.1.4 <i>Zapojení</i>	71
5.1.5 <i>Jednání</i>	71

5.2	Možnosti a meze změny	72
5.3	Změna a kontinuita	73
5.4	Kontinuita změny	74
6.	OSOBNOST A ETIKA PSYCHOTERAPEUTA	81
6.1	Terapeut – bytost, nebo věc?	81
6.2	Pomoc proti vyhoření	83
6.2.1	<i>Odborné zdroje</i>	<i>83</i>
6.2.2	<i>Dobrá péče o sebe</i>	<i>84</i>
6.3	Etika terapeutické práce	84
6.3.1	<i>Odborné nasazení a rozvoj ve prospěch klienta</i>	<i>85</i>
6.3.2	<i>Kultivace vlastní osobnosti, prevence vyhoření</i>	<i>85</i>
6.3.3	<i>Nepoškozování klienta</i>	<i>85</i>
6.3.4	<i>Nezneužívání klientů, zdrženlivost od duálních vztahů s klienty</i>	<i>85</i>
6.3.5	<i>Důvěrnost osobních údajů o klientovi</i>	<i>86</i>
6.3.6	<i>Respektování práv pacienta či klienta</i>	<i>86</i>
6.4	Etika terapeutů a práva klientů	86
7.	PSYCHOTERAPIE A PORADENSTVÍ	89
7.1	Struktura oblasti poradenství	89
7.1.1	<i>Rady, informace a dialog o problému</i>	<i>89</i>
7.1.2	<i>Psychosociální poradenství</i>	<i>90</i>
7.1.3	<i>Poradenský proces</i>	<i>90</i>
7.1.4	<i>Vztah a osobnost v poradenství</i>	<i>91</i>
7.2	Struktura oblasti psychoterapie	91
7.3	Poradenství a psychoterapie v adiktologii	93
7.3.1	<i>Nejčastější poradenské přístupy</i>	<i>93</i>
7.3.2	<i>Poradenské kompetence</i>	<i>93</i>
7.3.3	<i>Psychoterapeutický rámeček</i>	<i>94</i>
 ČÁST 2 Hlavní psychoterapeutické směry a školy		
8.	PSYCHOTERAPIE ZAMĚŘENÉ NA RŮST A ZRÁNÍ OSOBNOSTI	99
8.1	Vývoj psychoterapií ve 20. století	99
8.2	Společné charakteristiky	102
8.2.1	<i>Fenomenologické paradigma</i>	<i>102</i>
8.2.2	<i>Celistvé pojetí člověka</i>	<i>103</i>
8.2.3	<i>Zaměření na osobní růst a zrání</i>	<i>104</i>
8.2.4	<i>Já a nevědomí</i>	<i>104</i>
8.2.5	<i>Význam terapeutického vztahu</i>	<i>104</i>
8.2.6	<i>Terapeutický rozhovor</i>	<i>105</i>
8.2.7	<i>Sebezkušenostní výcvik</i>	<i>105</i>
8.2.8	<i>Změna chování jako důsledek změny osobnosti</i>	<i>105</i>
8.3	Vztah k vědě, kultuře a společnosti	105
9.	PSYCHOANALÝZA – ZÁKLADNÍ SMĚRY A KONCEPTY	107
9.1	Východiska	107
9.2	Sigmund Freud	107
9.2.1	<i>Prepsychoanalytické období</i>	<i>108</i>
9.2.2	<i>Překladatelské období, období topografického modelu</i>	<i>108</i>
9.2.3	<i>Klasické období, období strukturálního modelu</i>	<i>108</i>
9.3	Středoevropská škola	110
9.4	Londýnská (britská) škola	111

9.4.1	<i>Prpracování strukturálního modelu</i>	112
9.4.2	<i>Teorie objektivních vztahů</i>	112
9.4.3	<i>Základy teorie a praxe skupinových psychoterapií</i>	113
9.5	Psychoanalýza v USA	113
9.5.1	<i>Ego-psychologie</i>	114
9.5.2	<i>Psychologie Self</i>	115
9.5.3	<i>Interpersonální psychoanalýza</i>	116
9.6	Lacanova psychoanalýza jazyka	116
9.7	Základní koncepty	117
9.7.1	<i>Nevědomí</i>	117
9.7.2	<i>Vývojové teorie a jejich význam</i>	118
9.7.3	<i>Obranné mechanismy</i>	119
9.7.4	<i>Psychická determinovanost poruch duševního zdraví</i>	120
9.7.5	<i>Přenos a odpor</i>	120
10.	PSYCHOANALÝZA – METODY A ÚČINNÉ FAKTORY	123
10.1	Základní terapeutické postupy	123
10.1.1	<i>„Klasická“ psychoanalytická metoda a analytická situace</i>	123
10.1.2	<i>Psychoanalytická psychoterapie</i>	124
10.2	Klinické a jiné aplikace	125
10.3	Účinné faktory	125
10.4	Silná a slabá místa	127
10.5	Význam pro adiktologii	130
11.	SMĚRY JUNGA A ADLERA	131
11.1	Velcí zrádci psychoanalýzy	131
11.2	Analytická psychologie C. G. Junga	133
11.2.1	<i>Východiska</i>	133
11.2.2	<i>Psychoterapeutická metoda</i>	136
11.2.3	<i>Klinické a jiné aplikace</i>	137
11.2.4	<i>Účinné faktory</i>	138
11.2.5	<i>Silné a slabé stránky</i>	140
11.2.6	<i>Význam pro adiktologii</i>	141
11.3	Individuální psychologie Alfreda Adlera	141
11.3.1	<i>Východiska</i>	141
11.3.2	<i>Psychoterapeutická metoda</i>	142
11.3.3	<i>Klinické a jiné aplikace</i>	143
11.3.4	<i>Účinné faktory</i>	144
11.3.5	<i>Silné a slabé stránky</i>	144
11.3.6	<i>Význam pro adiktologii</i>	145
12.	EXISTENCIÁLNÍ SMĚRY	147
12.1	Východiska	147
12.2	Osobnosti a směry	148
12.2.1	<i>Švýcarská škola: Binswanger a Boss</i>	148
12.2.2	<i>Martin Buber</i>	149
12.2.3	<i>Viktor Emanuel Frankl</i>	150
12.2.4	<i>Ronald David Laing</i>	151
12.2.5	<i>Irvin Yalom</i>	152
12.3	Základní terapeutické postupy	153
12.3.1	<i>Psychoterapeutický rozhovor</i>	153
12.3.2	<i>Spolubytí jako terapeutická metoda</i>	154
12.3.3	<i>Paradoxní intence a dereflexe</i>	154
12.4	Klinické a jiné aplikace	155

12.4.1	<i>Léčba psychóz</i>	155
12.4.2	<i>Alternativní terapeutické komunity</i>	155
12.4.3	<i>Existenciální medicína</i>	156
12.4.4	<i>Existenciální rozměr psychoterapie</i>	156
12.5	Účinné faktory	156
12.6	Silná a slabá místa	159
12.7	Význam pro adiktologii	160
13.	DYNAMICKÉ A PSYCHODYNAMICKÉ PSYCHOTERAPIE	161
13.1	Východiska	161
13.1.1	<i>Dynamická psychoterapie v historii</i>	161
13.1.2	<i>Dynamická/psychodynamická psychoterapie v současnosti</i>	162
13.2	Základní terapeutické postupy	164
13.2.1	<i>Jak pracuji jako psychodynamický psychoterapeut?</i>	164
13.2.2	<i>Odkrývající a strukturující (podpůrný) rozměr psychodynamických terapií</i>	166
13.2.3	<i>Psychoterapeutický rozhovor v psychodynamické psychoterapii</i>	167
13.3	Klinické aplikace	170
13.3.1	<i>Psychoterapeutická léčba a výcvik</i>	170
13.3.2	<i>Referenční rámec léčebných přístupů</i>	171
13.3.3	<i>Krátkodobé psychodynamické psychoterapie</i>	171
13.4	Účinné faktory	174
13.5	Silná a slabá místa	175
13.6	Význam pro adiktologii	176
14.	ROGERSOVSKÁ PSYCHOTERAPIE ZAMĚŘENÁ NA ČLOVĚKA	177
14.1	Východiska	177
14.2	Základní terapeutické postupy	180
14.2.1	<i>Psychoterapeutický rozhovor</i>	180
14.2.2	<i>Skupina setkání</i>	183
14.2.3	<i>Facilitace překonání rozporů</i>	183
14.3	Klinické a poradenské aplikace	184
14.4	Účinné faktory	185
14.5	Silná a slabá místa	186
14.6	Význam pro adiktologii	188
15.	GESTALT TERAPIE	189
15.1	Východiska	189
15.1.1	<i>Gestalt psychologie a holismus</i>	189
15.1.2	<i>Další vlivy</i>	190
15.1.3	<i>Základní teze</i>	190
15.2	Základní terapeutické postupy	192
15.3	Klinické a jiné aplikace	195
15.4	Účinné faktory	195
15.5	Silná a slabá místa	198
15.6	Význam pro adiktologii	198
16.	INTERPERSONÁLNÍ PSYCHOTERAPIE, TRANSAKČNÍ ANALÝZA	199
16.1	Od intrapsychického k mezosobnímu	199
16.2	Transakční analýza	201
16.2.1	<i>Východiska</i>	201
16.2.2	<i>Strukturální model psychiky, ego-stavy</i>	201
16.2.3	<i>Transakce</i>	202
16.2.4	<i>Hry</i>	203
16.2.5	<i>Životní scénář</i>	206

16.3	Základní terapeutické postupy	207
16.3.1	<i>Transakčně analytická diagnostika</i>	207
16.3.2	<i>Kontrakt</i>	208
16.3.3	<i>Psychoedukace</i>	208
16.3.4	<i>Psychoterapeutická situace</i>	208
16.3.5	<i>Pomocné metody</i>	209
16.4	Klinické a poradenské aplikace	209
16.5	Účinné faktory transakční analýzy	209
16.6	Silná a slabá místa	211
16.7	Význam pro adiktologii	212
17.	PSYCHOTERAPIE ZAMĚŘENÉ NA ZMĚNU CHOVÁNÍ	213
17.1	Společné předpoklady	213
17.2	Odlišnosti od nebehaviorálních psychoterapií	215
17.3	Komparativní výhody	216
18.	BEHAVIORÁLNÍ TERAPIE	219
18.1	Východiska	219
18.1.1	<i>Klasické podmiňování</i>	219
18.1.2	<i>Operantní (instrumentální) podmiňování</i>	220
18.2	Základní terapeutické postupy	221
18.2.1	<i>Podmiňování podnětu</i>	221
18.2.2	<i>Manipulace s následky</i>	222
18.3	Klinické aplikace	225
18.3.1	<i>Aplikace klasického podmiňování v léčbě úzkostných, fobických a jiných poruch</i>	225
18.3.2	<i>Partnerská terapie funkčních sexuálních poruch</i>	226
18.3.3	<i>Token economy v psychiatrické léčbě</i>	227
18.3.4	<i>Asertivní trénink</i>	227
18.3.5	<i>Interakční behaviorální analýza</i>	228
18.4	Účinné faktory	229
18.5	Silná a slabá místa	231
18.6	Význam pro adiktologii	232
19.	KOGNITIVNĚ-BEHAVIORÁLNÍ TERAPIE	233
19.1	Východiska	233
19.1.1	<i>Kognitivní psychologie</i>	233
19.1.2	<i>Otcové zakladatelé: Ellis a Beck</i>	234
19.1.3	<i>Současná kognitivně-behaviorální terapie</i>	238
19.2	Základní terapeutické postupy	240
19.2.1	<i>Sokratovský dialog</i>	240
19.2.2	<i>Posilování kompetencí zvládnání</i>	241
19.2.3	<i>Psychoedukace</i>	242
19.2.4	<i>Struktura jako terapeutická metoda</i>	242
19.3	Klinické a jiné aplikace	243
19.3.1	<i>KBT u depresí</i>	243
19.3.2	<i>Práce s relapsem u závislostí</i>	244
19.3.3	<i>Stop!technika</i>	244
19.3.4	<i>Svépomoc</i>	244
19.4	Účinné faktory	245
19.5	Silná a slabá místa	247
19.6	Význam pro adiktologii	249
20.	INTEGRATIVNÍ PŘÍSTUPY	251
20.1	Téma integrace v psychoterapii	251

20.1.1	<i>Integrace teorií</i>	251
20.1.2	<i>Pragmatický (technický) eklekticismus</i>	252
20.1.3	<i>Transtoeotická integrace</i>	253
20.1.4	<i>Začleňování jiných přístupů do určitého teoretického rámce</i>	254
20.1.5	<i>Organizační integrace</i>	254
20.2	Integrace a integrita	255
20.2.1	<i>Význam teorií</i>	255
20.2.2	<i>Párování potřeb a intervencí</i>	255
20.2.3	<i>Zkracování a „programování“ psychoterapeutické léčby</i>	256
20.2.4	<i>Vzdělávání psychoterapeutů</i>	256
20.3	Dogma a otevřenost	257

ČÁST 3 NEJDŮLEŽITĚJŠÍ APLIKACE PSYCHOTERAPIE V ADIKTOLOGII

21.	PSYCHOANALYTICKÉ TEORIE ZÁVISLOSTNÍCH PORUCH	261
21.1	Klasické psychoanalytické teorie	261
21.1.1	<i>Fixace v orálním stadiu</i>	261
21.1.2	<i>Koncepty vycházející ze strukturálního modelu</i>	263
21.2	Teorie z ego-psychologického období	264
21.3	Jiné teorie	267
21.3.1	<i>Teorie samoléčení</i>	267
21.3.2	<i>Teorie kodependence</i>	267
21.4	Kritika a terapeutický význam psychoanalytických teorií závislostních poruch	269
21.4.1	<i>Metoda vytváření teorií</i>	269
21.4.2	<i>Generalizovaný předpoklad skryté a hlouběji ležící patologie</i>	269
21.4.3	<i>Nerozlišování mezi různými typy užívání a stupni závislosti</i>	270
21.4.4	<i>Sporný význam teorií pro terapii</i>	271
22.	PSYCHOANALYTICKÉ TEORIE ZÁVISLOSTNÍCH PORUCH – PŘÍSPĚVKY SOUČASNÝCH ČESKÝCH AUTORŮ	273
22.1	Václav Mikota: abstinenční léčba z hlediska psychologie Self	273
22.1.1	<i>Ústřední problémy pacientů, terapeutů a léčby</i>	273
22.1.2	<i>Terapeutické závěry</i>	274
22.2	M. Hajný: křehké Já v rodinném kontextu	276
22.2.1	<i>Vývojové faktory</i>	276
22.2.2	<i>Rodinné faktory</i>	277
22.2.3	<i>Terapeutické závěry</i>	278
22.3	Petr Jeřábek: fenomenologický a psychodynamický model	278
22.3.1	<i>Sedm rozměrů disponované osobnosti</i>	279
22.3.2	<i>Shrnutí modelu</i>	279
22.3.3	<i>Terapeutické závěry</i>	280
23.	ARCHETYPY, EXISTENCIÁLY A SPIRITUALITA V PROBLEMATICE ZÁVISLOSTÍ	281
23.1	Rozšiřování bio-psycho-sociálního modelu	281
23.2	Rituály a archetypy: závislost jako duchovní učitel?	282
23.3	Existenciální rozměr v léčbě	288
24.	FOKÁLNÍ PSYCHODYNAMICKÁ PSYCHOTERAPIE U ZÁVISLÝCH	297
24.1	Pojem ohniska (fokusu)	297
24.2	Suportivně expresivní psychoterapie podle Luborského	299
24.2.1	<i>Jádrové konfliktní vztahové téma a jeho složky</i>	299
24.2.2	<i>Průběh léčby</i>	300
24.3	Práce s ohnisky JKVT v krátkodobé psychoterapii	302

25. BEHAVIORÁLNÍ PŘÍSTUPY V LÉČBĚ ZÁVISLOSTÍ	309
25.1 Behaviorální teorie závislosti	309
25.1.1 <i>Klasické podmiňování</i>	309
25.1.2 <i>Operantní podmiňování</i>	309
25.1.3 <i>Sociální učení</i>	310
25.2 Metody behaviorální terapie u závislosti	310
25.3 Averzivní léčba	311
25.4 Expozice podnětům (vystavování spouštěčům, technika vyhasínání)	312
25.5 Chemická senzibilizace	312
25.6 Psychologická senzibilizace	313
25.7 Pobídková (incentivní) terapie (<i>contingency management</i>)	315
25.7.1 <i>Základy metody</i>	315
25.7.2 <i>Možnosti využití</i>	316
25.7.3 <i>Názory psychiatrů a studentů v ČR</i>	316
25.8 Bodovací systémy	317
25.8.1 <i>Původ a vývoj skálovského bodovacího systému</i>	317
25.8.2 <i>Bodovací systém versus pravidla v terapeutické komunitě</i>	318
25.8.3 <i>Bodovací systémy dnes</i>	319
26. KOGNITIVNĚ-BEHAVIORÁLNÍ PŘÍSTUPY V LÉČBĚ ZÁVISLOSTÍ	323
26.1 Kognitivně-behaviorální teorie závislosti	323
26.1.1 <i>Východiska</i>	323
26.1.2 <i>Model závislosti</i>	323
26.2 KBT v praxi léčby závislosti	325
26.2.1 <i>Principy kognitivně-behaviorálního přístupu u závislosti</i>	325
26.2.2 <i>Struktura sezení, léčebný plán</i>	325
26.2.3 <i>Terapeutický vztah</i>	327
26.2.4 <i>Nevhodné přístupy</i>	327
26.3 Práce s cravingem (bažením)	328
26.4 Kognitivní restrukturace	333
27. KOGNITIVNĚ-BEHAVIORÁLNÍ PRÁCE S RELAPSEM	339
27.1 Model relapsu	339
27.2 Prevence relapsu v praxi	341
27.3 Práce s kognitivně-behaviorálním modelem relapsu	343
28. INTEGROVANÉ PSYCHODYNAMICKO/KOGNITIVNĚ-BEHAVIORÁLNÍ PŘÍSTUPY	347
28.1 Postmoderně-konzervativní integrace	347
28.2 Odkrývající psychoterapie ve službách prevence relapsu	349
28.3 Možnosti a meze integrovaného modelu	350
28.3.1 <i>Podpora metody a služba klientovi</i>	350
28.3.2 <i>Ohniskový přístup v integrovaném modelu</i>	351
28.3.3 <i>Psychodynamická práce s jednotlivými složkami modelu relapsu</i>	351
28.3.4 <i>Práce s přenosem</i>	352
28.3.5 <i>Praktické možnosti integrované léčby</i>	352
28.3.6 <i>Jsou kognitivně-behaviorální techniky nutné?</i>	352
29. TERAPIE POSILUJÍCÍ MOTIVACI (MOTIVAČNÍ ROZHOVORY)	361
29.1 Východiska	361
29.1.1 <i>Nové pohledy na motivaci, na klienta a na terapeutický přístup</i>	361
29.1.2 <i>Cyklický model změny</i>	362
29.1.3 <i>Percepce léčby a změny</i>	365
29.2 Principy terapie posilující motivaci	366
29.2.1 <i>Stanovení cílů</i>	366

29.2.2	<i>Průměřenost intervence stavu motivace</i>	367
29.2.3	<i>Dělbá odpovědnosti za změnu</i>	370
29.3	Metoda motivačních rozhovorů	370
29.3.1	<i>Malé terapeutické dovednosti</i>	371
29.3.2	<i>Zásady praktického vedení</i>	372
29.3.3	<i>Strategie</i>	373
29.4	Použití metody motivačních rozhovorů	373
29.5	Krátké intervence	374

ČÁST 4 SKUPINOVÉ TERAPIE A JEJICH MÍSTO V ADIKTOLOGII

30.	SKUPINOVÁ DYNAMIKA A SKUPINOVÁ PSYCHOTERAPIE	379
30.1	Definice a význam skupiny	379
30.2	Rozdělení skupin	380
30.2.1	<i>Podle vzniku: neformální/formální</i>	380
30.2.2	<i>Podle orientace: na prospěch skupiny / na výkon</i>	381
30.2.3	<i>Podle stability členů: skupiny otevřené/polootevřené/zavřené</i>	381
30.2.4	<i>Podle míry reálnosti: skupiny členské/referenční/virtuální</i>	382
30.3	Skupinová ideologie	383
30.4	Pozice a role ve skupině	385
30.5	Vůdcovství	388
30.6	Uspořádání, komunikace, výkonnost	390
30.7	Koheze a tenze	391
30.8	My a Oni	392
31.	VÝVOJ A SMĚRY SKUPINOVÉ PSYCHOTERAPIE	393
31.1	Dav, skupina a Ego	393
31.2	Vývoj skupinové psychoterapie	394
31.3	Stíny skupinové psychoterapie – skupinová psychoterapie ve stínu?	395
31.4	Skupinově analytická psychoterapie (skupinová analýza)	396
31.4.1	<i>Pojetí skupiny: vědomí a nevědomí</i>	397
31.4.2	<i>Duševní porucha a skupinová komunikace</i>	398
31.4.3	<i>Způsob skupinové práce</i>	398
31.4.4	<i>Organizace skupiny</i>	399
31.4.5	<i>Velká skupina</i>	399
31.5	Psychodynamické přístupy	399
31.5.1	<i>Pojetí skupiny, skupinová oscilace</i>	400
31.5.2	<i>Přenosový rozměr</i>	401
31.5.3	<i>Fokální psychodynamické skupiny</i>	401
31.6	Interpersonální přístupy	402
31.7	Rogersovský přístup	402
31.8	Morenovo psychodrama	403
31.9	Skupinové přístupy dalších nebehaviorálních směrů	404
31.10	Skupinová behaviorální a kognitivně-behaviorální terapie	405
32.	LÉČEBNÉ PŮSOBNÍ SKUPINOVÉ PSYCHOTERAPIE	407
32.1	Psychoterapie, ale skupinová	407
32.1.1	<i>Ohnisko: jednotlivec nebo skupina?</i>	407
32.1.2	<i>Interpersonální dostupnost problému</i>	407
32.1.3	<i>Terapeutický mikrokosmos</i>	408
32.1.4	<i>Skupinová soudržnost a terapeutický vztah</i>	409
32.1.5	<i>Bezpečí skupiny</i>	409
32.2	Účinné faktory skupinových psychoterapií	410

32.2.1	<i>Základna procesu: skupinová soundéžítost</i>	411
32.2.2	<i>Vstup do procesu: sebeprojevení</i>	412
32.2.3	<i>Jádro procesu: interpersonální učení</i>	413
32.2.4	<i>Směřování k výstupu „tam a potom“</i>	415
32.2.5	<i>Existenciální faktory</i>	416
33.	MOŽNOSTI SKUPINOVÉ PRÁCE V ADIKTOLOGII	417
33.1	Charakteristiky skupinové psychoterapie s uživateli drog	417
33.2	Původní metody skupinové psychoterapie se závislými	418
33.2.1	<i>„Synanonský“ encounter a bonding podle Casriela</i>	418
33.2.2	<i>Modifikovaná psychodynamická skupinová terapie podle Khantziana</i>	420
33.2.3	<i>Integrovaná skupinová psychoterapie</i>	420
33.3	Genderové skupiny	421
33.4	Jiné typy skupin ve strukturovaných programech	423
33.4.1	<i>Skupiny hodnotící</i>	423
33.4.2	<i>Skupiny nácvikové</i>	425
33.4.3	<i>Skupiny psychoedukační</i>	425
33.5	Motivační skupiny	425
33.6	Skupiny s blízkými	426
33.7	Skupiny pro kodependentní osoby	429
34.	FOKÁLNÍ SKUPINOVÁ PSYCHOTERAPIE SE ZÁVISLÝMI	431
34.1	Skupinový fokus (ohnisko)	431
34.2	Příběh „subutexové“ skupiny	432
34.3	Rozbor klinické ilustrace z hlediska fokální psychoterapie	436
34.3.1	<i>JOD – jádrová odpověď od druhých (převládající očekávání, zkušenost, předpoklady či fantazie, jak důležití druzí reagují)</i>	437
34.3.2	<i>JOS – jádrová odpověď od sebe samého (souvislá soustava somatických prožitků, emocionalita, jednání, kognitivního stylu, sebehodnocení a self-reprezentací).</i>	437
34.3.3	<i>JAP – jádrová přání či touhy (často přání pokračovat v užívání drog bez nutnosti čelit jeho důsledkům, dosáhnout akceptování a ocenění z okolí a sebedůvěry bez nutnosti změny a opuštění drogy)</i>	438
34.4	Rozbor klinické ilustrace z hlediska vývoje skupinové dynamiky	439
34.5	Závěr: co z toho vyplývá pro substituční programy a pro psychoterapii?	440
34.5.1	<i>Podněty pro substituční léčbu</i>	440
34.5.2	<i>Podněty pro psychoterapii</i>	440
35.	TERAPEUTICKÁ KOMUNITA – OBECNÉ PRINCIPY	443
35.1	Společenství a terapie, systém a metoda	443
35.2	Původ a vývoj terapeutických komunit	444
35.2.1	<i>Demokratické TK</i>	444
35.2.2	<i>Hierarchické TK</i>	445
35.2.3	<i>Terapeutické komunity v ČR</i>	447
35.3	Principy a léčebná filozofie terapeutických komunit	449
35.3.1	<i>Jonesovy zásady: odchylky a návraty</i>	449
35.3.2	<i>TK a filozofie změny</i>	450
35.4	Pravidla, normy a metaprávidla	451
35.4.1	<i>Kardinální právidla</i>	451
35.4.2	<i>Jiná právidla a normy</i>	452
35.4.3	<i>Zacházení s právidly</i>	454
35.4.4	<i>Metaprávidla</i>	454
35.5	Strukturovaný program	455
35.5.1	<i>Základní prvky programu TK</i>	455
35.5.2	<i>Strukturovaný program v současných TK</i>	456

35.6	Možnosti a meze modelu TK	457
35.6.1	<i>Terapeutický proces</i>	457
35.6.2	<i>Vliv organizačního rámce</i>	458
35.6.3	<i>Vliv cílové skupiny</i>	458
36.	TERAPEUTICKÉ KOMUNITY V ADIKTOLOGII	461
36.1	Pojetí metody a systému	461
36.1.1	<i>Transteorický pohled</i>	461
36.1.2	<i>Základní charakteristiky</i>	462
36.1.3	<i>Struktury, které upevňují</i>	462
36.2	Pojetí závislosti, klienta a léčebného procesu	463
36.2.1	<i>Léčba celého člověka</i>	463
36.2.2	<i>Léčebný proces jako škola dospívání</i>	464
36.3	Fáze léčby a proces změny	464
36.3.1	<i>Význam strukturování léčebného pobytu</i>	464
36.3.2	<i>„Nultá“ fáze</i>	466
36.3.3	<i>První fáze</i>	466
36.3.4	<i>Druhá fáze</i>	467
36.3.5	<i>Třetí fáze</i>	467
36.3.6	<i>Povrchní adaptace versus hlubší změna</i>	467
36.4	Léčebné prvky v adiktologické terapeutické komunitě	468
36.4.1	<i>TK jako náhradní rodina</i>	469
36.4.2	<i>Sjednocující filozofie</i>	470
36.4.3	<i>Terapeutická struktura</i>	470
36.4.4	<i>Rovnováha mezi demokracií, terapií a autonomií jednotlivce</i>	471
36.4.5	<i>Sociální učení prostřednictvím sociální interakce</i>	471
36.4.6	<i>Učení prostřednictvím krizí</i>	471
36.4.7	<i>Terapeutický dopad všech aktivit na komunitu</i>	472
36.4.8	<i>Zodpovědnost klientů za jejich chování</i>	472
36.4.9	<i>Zvyšování sebeúcty cestou vlastního přičinění</i>	472
36.4.10	<i>Zvnitřnění pozitivního žebříčku hodnot</i>	473
36.4.11	<i>Konfrontace</i>	473
36.4.12	<i>Pozitivní tlak vrstevníků</i>	474
36.4.13	<i>Učení porozumět svým emocím a vyjadřovat je</i>	474
36.4.14	<i>Změna negativních postojů k životu v postoje pozitivní</i>	475
36.4.15	<i>Zlepšení vztahů s původní rodinou</i>	475
36.5	Terapeutická komunita jako učebnice léčby závislosti	475
36.5.1	<i>Proč a jaká psychoterapie u závislosti</i>	475
36.5.2	<i>Abstinence a krize jako katalyzátory terapeutického procesu</i>	476
36.5.3	<i>Režim a vztah</i>	477

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1	PRŮZKUM ÚČINNÝCH FAKTORŮ PSYCHOTERAPIE	481
1.	Téma, cíl a zadání průzkumu	481
	<i>Dopis</i>	481
	<i>Výkladový text</i>	482
	<i>Tabulka</i>	482
2.	Respondenti	482
3.	Výstupy	483
	<i>Signifikantní rozdíl od průměru na hladině významnosti 95 %</i>	483
	<i>Směrodatná odchylka v horním a spodním kvartilu odchylek (významné shody a neshody)</i>	483
	<i>Trsy (metoda Rescaled Distance Cluster Combine)</i>	483

PŘÍLOHA 2 ZMĚNY PO PSYCHOTERAPII	485
1. Obtíže a nové léčby	485
2. Klientčino obecné hodnocení absolvované psychoterapie	486
3. Rodina a jiní blízcí	486
4. Zaměstnání (studium), vnější svět	487
5. Každodenní zátěž a volný čas	487
6. Závěrečné položky	488
PŘÍLOHA 3 PREVENCE VYHOŘENÍ U POMÁHAJÍCÍCH PROFESÍ	489
A. Prevence vyhoření v terapeutické komunitě	489
B. Každodenní prevence syndromu vyhoření	489
PŘÍLOHA 4 ETICKÝ KODEX ČESKÉ PSYCHOTERAPEUTICKÉ SPOLEČNOSTI	491
Preambule	491
1. Závaznost	491
2. Psychoterapeutické povolání	491
3. Profesionální kompetence a rozvoj	492
4. Mlčenlivost	492
5. Rámec psychoterapie	492
6. Objektivní a pravdivé informace	492
7. Profesionální vztahy s kolegy	493
8. Etické směrnice pro výcvik	493
9. Přínos pro zdravotnictví	493
10. Psychoterapeutický výzkum	493
11. Povinnosti odborné společnosti (ČPS)	493
PŘÍLOHA 5 ŠTRASBURSKÁ DEKLARACE O PSYCHOTERAPII Z ROKU 1990	495
PŘÍLOHA 6 AŽ PROMLUVÍ SCHIZOFRENÍK	497
PŘÍLOHA 7 PRŮZKUM BODOVACÍCH SYSTÉMŮ NA SPECIALIZOVANÝCH ODDĚLENÍCH PRO LÉČBU ZÁVISLOSTÍ V LÉČEBNÁCH A NEMOCNICÍCH V ČR	501
Výstupy	501
<i>Cíle bodovacího systému</i>	502
Závěry	503
PŘÍLOHA 8 ETUDA O DVEŘÍCH – PRVKY STRUKTUROVANÉHO PORADENSTVÍ	505
1. Zadání	505
2. Malé terapeutické dovednosti	505
3. Charakteristiky a příklady	506
1. <i>Zpětné vazby</i>	506
2. <i>Varianty</i>	506
3. <i>Odpovědnost</i>	506
4. <i>Návrhy, rady, doporučení</i>	506
5. <i>Empatie</i>	506
6. <i>Kompetence</i>	507
7. <i>Otázky</i>	507
8. <i>Podpora</i>	507
9. <i>Reflektující naslouchání</i>	507
10. <i>Shrnutí</i>	508
11. <i>Konfrontace</i>	508
12. <i>Autonomní motivace klienta</i>	508
4. Časování	508
<i>Kolo změny – cyklický model změny a motivace ke změně (Prochaska a DiClemente)</i>	508

PŘÍLOHA 9	SUBSTITUČNÍ LÉČBA V ČR	511
PŘÍLOHA 10	SUR	513
PŘÍLOHA 11	KOMUNITA JAKO METODA	515
	A. Základní prvky generické bezdrogové terapeutické komunity	515
	B. Složky programu generické bezdrogové terapeutické komunity	516
LITERATURA	517